

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ**

**ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Матеріали IV Міжнародної
науково-практичної конференції**

16-17 листопада 2023 року

Київ 2023

УДК 332.36

Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16-17 листопада 2023 р.). Київ : Редакційно-видавничий відділ НУБіП України, 2023. 290 с.

Видання містить матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи». Тематика конференції відображає комплексність, міждисциплінарність і багатовекторність проблем формування сталого землекористування та інноваційних підходів до їх вирішення. У тезах доповідей учасників представлено технічні, організаційні, економічні, екологічні та соціальні засади забезпечення формування сталого землекористування.

Матеріали збірника будуть корисними для фахівців у сфері землеустрою, геодезії, картографії, містобудування, геоінформаційних технологій та ін.

The publication contains materials of the IV International scientific-practical conference "Formation of sustainable land use: problems and prospects". The theme of the conference reflects the complexity, interdisciplinarity and multi-vector nature of the problems of sustainable land use formation and innovative approaches to their solution. The participants' reports present the technical, organizational, economic, environmental and social principles of ensuring the formation of sustainable land use.

The materials of the collection will be useful for specialists in the field of land management, geodesy, cartography, urban planning, geographic information technologies, etc.

Матеріали подано в авторській редакції

Materials are submitted in the author's edition

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту землекористування Національної академії аграрних наук України
(протокол № 11 від 23 листопада 2023 р.)

ISBN 978-617-8171-09-4

© Інститут землекористування НААН України, 2023
The Institute of Land Management of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, 2023

Риковська О.В.
к.е.н., старший науковий співробітник
відділ економіки і політики аграрних перетворень
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
м. Київ, Україна

АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ ПЕРЕХІД ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СТАЛИХ АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ СИСТЕМ

У порядку денному європейського співтовариства все більшої ваги набуває пошук напрямів сталого переходу до кліматичної нейтральності в межах Європейського зеленого курсу. Задля цього в окремих сферах розробляються новітні стратегії, програми та плани дій, що дозволять досягти бажаних результатів у видимій перспективі. У сільському господарстві засадничі принципи зеленого курсу знайшли відображення у Стратегії «Від ферми до виделки» (F2F). Стратегія, як загальний план визначає напрямки комплексної перебудови виробничого, перерозподільчого та споживчого потенціалів, які разом сприятимуть вибудовуванню справедливих, здорових та екологічно чистих продовольчих систем для забезпечення продовольчої безпеки в умовах зміни клімату і втрати біорізноманіття, а також здійсненню глобального переходу до конкурентоспроможного сталого розвитку [1].

Для поступового досягнення цільових показників Стратегії визначені механізми, серед яких основними є: удосконалення законодавства, зокрема щодо використання пестицидів, засобів захисту рослин та дотримання суворіших стандартів добробуту тварин; розробка законодавчих ініціатив для підтримки та підвищення доходів первинних виробників сільськогосподарської продукції у ланцюгах постачання харчування; запровадження фінансових стимулів для переходу фермерів на сталі методи господарювання, стимулювання сталої переробки харчових продуктів; заохочення раціонального споживання їжі, сприяючи переходу до здорових та сталих дієт; скорочення втрат продуктів харчування та забруднення навколишнього середовища.

Однією з ланок формування сталих продовольчих систем є агроекологічний перехід, тобто застосування фермерами сталих методів господарювання. Це і зменшення кількості пестицидів та хімічних засобів захисту рослин, впровадження технологічних альтернатив, зокрема мінімальної обробки ґрунту, сівозміни, агролісомеліорації, збільшення обсягів органічного і точного землеробства тощо.

Європейські аграрії з пересторогою віднесли до ідей нової стратегії через ймовірне зниження рентабельності виробництва при переході до більш сталих методів господарювання, втраті конкурентоспроможності у порівнянні з іншими виробниками та зменшення дохідності від сільськогосподарської діяльності.

Зокрема, досвід Болгарії свідчить про стурбованість місцевих фермерів щодо збереження рентабельності виробництва навіть не від системного агроекологічного переходу, а лише від скорочення використання пестицидів. Вони прогнозують нижчі врожаї, нижчу якість і, отже, нижчі доходи внаслідок нової «зеленої» політики ЄС. Фермери песимістично налаштовані з приводу доступу до технологічно сучасних біозамінників хімікатів, які так само ефективні проти шкідників. Представники Міністерства сільського господарства Болгарії наголосили, що розділяють побоювання фермерів та виступатимуть за додаткові субсидії для тих, хто використовує сталі методи ведення сільського господарства та скорочує використання хімікатів на полях. «Очікування нижчої врожайності та найгіршої якості врожаю виправдаються, якщо використання пестицидів різко скоротиться у найближчі 10 років. Альтернативи хімікатам поки що просто немає. Процедури затвердження біологічних альтернатив займають роки», – прокоментував Костадин Костадинов, голова Національної асоціації зерновиробників [2].

Запровадження системних нововведень в європейських країнах підтримується додатковими фінансовими ресурсами. Зокрема, вимоги щодо посилення сталих методів господарювання передбачають можливість отримання виплат за так званими еко-схемами. Це новий інструмент САП ЄС в рамках прямих виплат, який допомагає фермерам у їхньому переході до сталого розвитку. Передбачено, що на фінансування екосхем у 2023-2027рр. буде направлено 44,7 млрд євро, що становить 15% загальних виплат САП ЄС [3, с. 10]. Кошти спрямовуватимуться на винагороду фермерам за покращення екологічних та кліматичних показників, включаючи зберігання вуглецю в ґрунті, а також раціональне використання поживних речовин для покращення якості води та скорочення викидів. Таким чином розширення сталих практик, а саме точного землеробства, органічного землеробства, агроекології, агролісомеліорації та дотримання суворіших стандартів добробуту тварин отримують додаткові фінансові ресурси. Важливу роль у забезпеченні та прискоренні переходу до сприятливої до навколишнього середовища продовольчої системи відіграють консультаційні послуги, а також дослідження та інновації, оскільки їх результати можуть сприяти реалізації завдань та досягненню цільових орієнтирів Стратегії F2F. У зв'язку з цим Єврокомісія рекомендує країнам членам ЄС посилити підтримку своїх систем сільськогосподарських знань та інновацій та збільшити ресурсне забезпечення, необхідне для розвитку більш інтерактивних дорадчих послуг. У 2023-2027рр. на заходи з поширення знань та розповсюдження інформації в САП ЄС передбачено близько 2,1 млрд євро, що становить майже 2% бюджету EAFRD [3, с.96].

Україна обрала європейський вектор розвитку і відповідно до взятих на себе зобов'язань продовжує працювати над імплементацією Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та адаптувати вітчизняне законодавство до стандартів ЄС. Істотним обмежуючим чинником для слідування новітнім трендам є відсутність фінансових ресурсів, але встановлювати цільові орієнтири та визначати напрямки їх досягнення

потрібно. Натомість, запропонована у 2023р. Міністерством аграрної політики та продовольства України «Стратегія розвитку агропромислового комплексу» продовжує спрямованість на нарощення обсягів та інтенсифікацію сільськогосподарського виробництва і збереження статусу України, як «глобального постачальника їжі» [4]. Жодних вимог до посилення збалансованості економічного, соціального та екологічного розвитку не зазначено. А заявлені орієнтири щодо збільшення на 40% внесення добрив на 1 га, або ж збільшення виробництва добрив у два рази протягом наступних 10 років повністю протирічають європейським трендам.

В Україні термінологія «агроекологічний перехід», «сталі агропродовольчі системи», зелена економіка тощо вживаються переважно у наукових публікаціях. Для застосування описаних методів сталості на практиці необхідно:

- створення сприятливого законодавства, яке заохочуватиме впровадження агроекологічних практик, у тому числі через податкові пільги, звільнення від певних обов'язкових обмежень тощо;

- фінансова підтримка для стимулювання агроекологічного переходу, що може включати в себе компенсації витрат на перехід, надання кредитів зі сприянням агроекологічним проектам та інші стимули;

- розроблення програм, що дозволяють фермерам управляти ризиками в агроекологічному сільському господарстві для посилення стійкості до погодних умов та інших ризикових факторів;

- забезпечення доступу до інформації та консультацій з агроекологічних методів, що допоможе фермерам зрозуміти переваги цього підходу та сприяти застосуванню їх на практиці.

Це лише декілька елементів, необхідних для підтримки агроекологічних ініціатив. Сприятимуть формуванню сталих агропродовольчих систем і зміна споживчої поведінки та зростання потреб населення у здорових і якісних продуктах харчування, збільшення можливостей «зелених» державних закупівель, а також постійна інформаційно-роз'яснювальна робота щодо переваг та перспектив сталого господарювання.

Список використаних джерел

1. Farm to Fork Strategy. For a fair, healthy and environmentally-friendly food system. URL: https://food.ec.europa.eu/system/files/2020-05/f2f_action-plan_2020_strategy-info_en.pdf
2. Bulgarian farmers fear Green Deal will lower their incomes. URL: <https://www.euractiv.com/section/agriculture-food/news/bulgarian-farmers-fear-green-deal-will-lower-their-incomes/>
3. Approved 28 CAP Strategic Plans (2023-2027). URL: https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/cap-strategic-plans_en
4. Презентація «Стратегія розвитку агропромислового комплексу». URL: <https://minagro.gov.ua/investoram/strategiya-rozvitku-agropromislovogo-kompleksu>

Agroecological transition for the formation of sustainable agri-food systems

Abstract. In agriculture, the fundamental principles of the European Green Deal are reflected in the Farm to Fork Strategy. It aims to make food systems fair, healthy and environmentally friendly, benefiting consumers, producers and the environment in equal measure. The goal is also to ensure food security in the face of climate change and biodiversity loss and to facilitate a global transition to competitive sustainable development.